

Handläggare
Anna Tammelin
Telefon: 08-508 33 763

Till
Utbildningsnämnden
2020-11-19

Bygga, bedöma, betygsätta - betyg som bättre motsvarar elevernas kunskaper (SOU 2020:43)

Svar på remiss från kommunstyrelsen, dnr KS 2020/1148

Förvaltningens förslag till beslut

1. Utbildningsnämnden godkänner förvaltningens tjänsteutlåtande och överlämnar det till kommunstyrelsen som svar på remissen.
2. Beslutet justeras omedelbart.

Lena Holmdahl
Utbildningsdirektör

Joachim Håkansson
Gymnasiedirektör

Sammanfattning

Kommunstyrelsen har remitterat betänkandet ”Bygga, bedöma, betygsätta – betyg som bättre motsvarar elevernas kunskaper” (SOU 2020.43) till utbildningsnämnden för yttrande. Utredningen föreslår bland annat att ämnesbetyg ska ersätta kursbetygen och införas i en ämnesutformad gymnasieskola och gymnasiesärskola. Det innebär att betyg ges efter ett avslutat ämne och inte efter varje kurs. Utredningen föreslår också att ett nytt underkänt betyg Fx ska införas i grundskolan.

Förvaltningen ställer sig i huvudsak positiv till förslagen i betänkandet och delar bedömningen att flera av de föreslagna ändringarna kommer att minska stressen för både elever och lärare på sikt. Förvaltningen ställer sig dock inte bakom förslagen om att införa ett nytt underkänt betyg Fx eftersom förvaltningen inte ser behovet av ytterligare ett betygssteg.

Förvaltningen föreslår att utbildningsnämnden godkänner tjänsteutlåtandet och överlämnar det till kommunstyrelsen som svar på remissen.

Bakgrund/Ärendet

Kommunstyrelsen har remitterat betänkandet ”Bygga, bedöma, betygsätta – betyg som bättre motsvarar elevernas kunskaper” (SOU 2020:43) till utbildningsnämnden för yttrande.

I augusti 2020 överlämnade Betygsutredningen sina förslag till regeringen. Uppdraget var att utreda och föreslå en modell för hur ämnesbetyg kan införas i gymnasieskolan och gymnasiesärskolan. I uppdraget ingick även att utreda och lämna förslag till justeringar i betygssystemet för alla skolformer. Syftet är att främja elevers kunskapsutveckling och att betygen bättre ska spegla elevers kunskaper.

Den kursutformade gymnasieskolan har under en längre tid kritiserats för att vara fragmentiserad vilket bland annat har lett till att elever upplever att målet med utbildningen är att ”beta av” kurser snarare än lärande. Ett ständigt fokus på bedömning och betygssättning på grund av att varje betyg som sätts på en kurs har betydelse för elevens meritvärde har lett till stress hos både elever och lärare. De enskilda kursbetygen som eleverna fått i tidiga kurser visar inte heller vilka kunskaper eleverna har vid slutet av sina studier i ett ämne.

Utredningen föreslår i korthet följande

Ämnesbetyg i gymnasieskolan, gymnasiesärskolan och kommunernas vuxenutbildning

- Ämnesbetyg ska ersätta kursbetygen och införas i en ämnesutformad gymnasieskola och gymnasiesärskola.
- Ämnen ska delas in i nivåer för att dels säkra likvärdigheten i utbildningens innehåll i landet, dels behålla möjligheten att ett ämne med en ämnesplan ska kunna läsas i olika omfattning på olika program och inom kommunernas vuxenutbildning på gymnasial nivå.
- Modellen för ämnesbetyg innebär att det för varje ämne finns en uppsättning betygskriterier och att eleven efter en nivå får ett betyg i ämnet, vilket sedan ersätts när eleven efter nästa nivå får ett nytt betyg i ämnet.
- Betyg i ämnet ska ges efter varje nivå för att ge eleven en regelbunden och formell avstämning samt för att tydligt visa hur långt eleven har läst i ämnet om eleven byter lärare, program, skola, eller skolform.

- I examensbeviset, gymnasiesärskolebeviset, studiebeviset eller gymnasieintyget redovisas elevens slutliga betyg i ämnet, till skillnad från det nuvarande kursutformade systemet där betyg på varje kurs i ett ämne redovisas.
- Motsvarande modell för ämnesbetyg ska även införas inom kommunal vuxenutbildning på gymnasial nivå och som särskild utbildning på gymnasial nivå.
- Skolverket ska ges i uppdrag att se över nuvarande ämnen och ämnesplaner för att de ska fungera med ämnesbetyg.

Kompensatorisk betygssättning¹

- Kompensatorisk betygssättning ska införas i grundskolan, grundsärskolan, specialskolan, sameskolan, gymnasieskolan, gymnasiesärskolan, kommunal vuxenutbildning på gymnasial nivå samt kommunal vuxenutbildning som särskild utbildning på gymnasial nivå.
- Begreppet betygskriterier ska ersätta begreppet kunskapskrav.
- Betygen A–D ska omfattas av en kompensatorisk princip. Det innebär att betygskriterierna för betygen A–D inte behöver vara uppfyllda i sin helhet utan läraren ska vid betygssättningen göra en sammantagen bedömning och sätta det betyg som bäst motsvarar elevens kunskaper.
- Betygskriterierna för E ska fortsatt vara uppfyllda i sin helhet.

Ytterligare ett underkänt betygssteg

- Ytterligare ett underkänt betygssteg, Fx, ska införas i grundskolan, specialskolan, sameskolan, för grundskoleämnena inom gymnasieskolans introduktionsprogram samt i gymnasieskolan, och kommunal vuxenutbildning på gymnasial nivå.
- Betyget Fx ska motsvara 5 poäng i meritvärdet i den obligatoriska skolan och för grundskoleämnena inom introduktionsprogrammen i gymnasieskolan. Betyget Fx ska inte motsvara poäng i den gymnasiala utbildningen.

En allsidig bedömning ska göras av elevens kunskaper

- Riktlinjen i läroplanerna om att läraren vid betygssättningen ska beakta all tillgänglig information om elevens kunskaper tas bort och ersätts med att läraren vid betygssättningen ska

¹ Kompensatorisk betygssättning innebär att betygskriterierna inte behöver vara uppfyllda i sin helhet utan läraren gör vid betygssättningen en sammantagen bedömning och sätter det betyg som bäst motsvarar elevens kunskaper.

göra en allsidig bedömning av elevers kunskaper i förhållande till de nationella betygskriterierna.

Bedömningar om insatser för att minska betygsinflation

Utredningen lämnar inga förslag men bedömer att följande tre insatser bör utredas vidare:

- ankring av elevernas betyg i de nationella proven i de obligatoriska skolformerna,
- införandet av examensprov i gymnasieskolan och
- statistisk moderering av betyg med hjälp av nationella prov.

Ikraftträdande och övergångsbestämmelser

Kompensatorisk betygssättning och betyget Fx föreslås införas hösten 2022 i alla skolformer. Som en följd av förslaget om kompensatorisk betygssättning föreslås även att begreppet betygskriterier ersätter begreppet kunskapskrav.

Förslagen om ämnesbetyg föreslås införas för utbildning som påbörjas från läsåret 2024/25.

Ärendets beredning

Ärendet har beretts inom gymnasieavdelningen i samverkan med avdelningen för utveckling och samordning och grundskoleavdelningen.

Ärendet kommer att behandlas av den fackliga samverkansgruppen den 10 november 2020. Ärendet kommer också att behandlas av utbildningsnämndens råd för funktionshinderfrågor vid sammanträdet den 11 november 2020.

Förvaltningens synpunkter och förslag

Förvaltningen ställer sig i huvudsak positiv till förslagen i betänkandet och delar bedömningen att flera av de föreslagna ändringarna kommer att minska stressen för både elever och lärare på sikt. Förvaltningen ställer sig dock inte bakom förslagen om att införa ett nytt underkänt betyg Fx. Nedan redovisas, per avsnitt, främst de synpunkter, invändningar eller frågor som förvaltningen har utifrån förslagen i betänkandet.

Ämnesbetyg i gymnasieskolan och gymnasiesärskolan

Förvaltningen ställer sig positiv till förslagen om att ämnesbetyg ska ersätta kursbetyg. Förvaltningen ställer sig dock frågande till förslagen om blockbetyg i avsnitt 11.3.4. Utredningen föreslår att det ska gå att göra undantag från modellen med ämnesbetyg med nivåer för vissa ämnen och att betyg i stället ska sättas i mindre delar av ämnet, så kallade block. Förslagen är något oklara och inte

tillräckligt utreda för att ta ställning till. Ett alternativ är att dela upp ämnen där den nämnda risken finns.

Vidare ställer sig förvaltningen frågande till hur många ämnen det finns som har den typen av progression så att de går att dela in i nivåer. Troligen kommer det i så fall krävas en omfattande bearbetning av alla ämnesplaner, vilket i sin tur innebära stora förändringar för gymnasieskolan.

Ytterligare en fråga som inte är tillräckligt utredd är hur det slutliga betyget ska beslutas om olika lärare har undervisat på olika nivåer. Hur är det tänkt att skolan ska göra med betygssättning i ett ämne med många nivåer där flera lärare har undervisat?

Förvaltningen hade vidare önskat att se ett förslag på hur en ämnesplan skulle kunna vara uppbyggd i den nya modellen. Detta hade tydliggjort hur de nya betygskriterierna är tänka att se ut och hur de olika nivåerna i ämnet är tänka att vara utformade mm. Vidare är det oklart hur det är tänkt med dagens olika sidoordnade matematikkurser som ska bli olika spår i den nya modellen. Det är därför svårt att ta ställning till alla delar av förslaget och överblicka vad förslagen innebär.

Vidare är det svårt att överblicka hur stora konsekvenserna kan bli för skolorna när det gäller elevernas rätt att gå om en nivå i ett ämne de inte fått minst betyget E. En elev som inte har fått ett godkänt betyg på en nivå har rätten att gå om nivån en gång, på samma sätt som eleverna i dag får gå om en kurs som de inte fått godkänt betyg i. I den nya modellen kan man anta att eleven behöver gå om kursen innan slutbetyget ska beslutas. I dag kan eleverna oftast läsa om en sådan kurs efter att de andra kurserna i elevens studieplan är avslutade. Organisationen av detta på skolan, enligt den föreslagna modellen, kommer troligen bli mer krävande och omfattande både när det gäller tid och resurser.

En konsekvens av förslaget om ämnesbetyg kan bli att Skolverket i sin ämnesöversyn bedömer att många ämnen måste delas, omarbetas eller ersättas av nya ämnen. Det innebär att nya behörigheter och lärarlegitimationer måste utfärdas i dessa fall. Förvaltningen vill understryka att om lärare måste ansöka om, eller genom något annat förfarande få, nya legitimationer och behörigheter i de nya ämnena bör staten stå för denna kostnad och göra ett förenklat förfarande.

Kompensatorisk betygssättning

Förvaltningen ställer sig bakom förslagen om kompensatorisk betygssättning och benämningen betygskriterier. Förvaltningen vill dock lyfta risken för ökad betygsinflation med kompensatorisk betygssättning och understryka vikten av åtgärder för att minimera denna risk.

Vidare vill förvaltningen peka på att elevernas rättssäkerhet kan bli lidande, eftersom det kan bli mindre transparent hur betygssättningen kommer att gå till. Utredningen beskriver att lärarna på skolan kommer att behöva arbeta mer med att hitta gemensamma tolkningar av betygskriterierna, vilket förvaltningen instämmer med. Det vore önskvärt med stöd och riktlinjer för detta för större likvärdighet. Läraren behöver kunna motivera betyget utifrån elevens kunskaper och redovisa vad som kompenserar vad. Förvaltningen bedömer att det kommer behövas kompetensutveckling och tid för implementering lokalt för att lärare ska tolka betygskriterierna likvärdigt och hur compensationen ska gå till. Förvaltningen instämmer med att lärarkåren överlag har de kunskaper som krävs för att sätta rättvisande och rättssäkra betyg utifrån en kompensatorisk princip..

Förslag om betyget Fx

Förvaltningen anser inte att det är lämpligt med ytterligare ett betygssteg mellan godkänd och icke-godkänd för grundskolan och ser inte behovet av Fx i gymnasieskolan.

Förvaltningens bedömning är att ytterligare ett betygssteg i grundskolan inte är nödvändigt och att eleverna med dagens regelverk kan få tillräckligt med information om hur deras visade kunskaper förhåller sig till kunskapskraven, exempelvis vid utvecklingssamtalet. Ett bättre alternativ vore att stärka kraven på dokumentation av vad en elev har för kunskaper i förhållande till kunskapskraven/betygskriterierna om eleven fått betyget F.

Förvaltningen har även övervägt hur förslagen med Fx i betyget från grundskolan skulle kunna påverka antagningen till gymnasieskolan. Elever med enbart godkända betyg konkurrerar redan i dag med elever som har enstaka underkända betyg, men förhållandena mellan dessa kan ändras när elever får poäng även för betyget Fx. Förvaltningen bedömer dock att antagningen inte kommer att påverkas negativt, även om elevernas meritpoäng kommer att bli generellt högre. Däremot kan Fx, om det ger meritpoäng, uppfattas som ett godkänt betyg, vilket blir missvisande då eleven de facto inte nått upp till kunskapskraven för betyget E.

Betyget Fx i gymnasieskolan skulle kunna ha en funktion i relation till elevens möjlighet att gå om en nivå i ämnet eller som en del i den kompensatoriska betygssättningen. Men eftersom eleverna inte kan tillgodoräkna sig poäng för betyget Fx vid ansökan till högskolan kommer betyget inte ha någon annan större betydelse för gymnasieeleverna. På samma sätt som för grundskolan vore ett bättre alternativ att stärka kraven på dokumentation av vad en elev har för kunskaper i förhållande till kunskapskraven/betygskriterierna om eleven har fått betyget F.

Allsidig bedömning av elevens kunskaper

Förslaget innebär att läroplanerna för de obligatoriska skolformerna, gymnasieskolan, gymnasiesärskolan och kommunal vuxenutbildning ändras och tydliggörs.

Förvaltningen ställer sig bakom förslagen och bedömningarna som görs i betänkandet. Det blir tydligare vilket underlag en lärare ska ha för sin betygssättning. Förvaltningen delar uppfattningen att varje skola eller huvudman bör ha riktlinjer för hur bedömning och betygssättning ska gå till. Till exempel gäller det när eleverna får göra omprov, vilka betygsunderlag man kan använda i ett ämne med mera. Men lärarna måste också ha utrymme att själva bestämma vilka av dessa underlag de vill använda sig av för bedömning och betygssättning.

Betygsinflation

Förvaltningen delar bedömningen att betygsinflation är ett problem som behöver åtgärdas, i synnerhet om den kompensatoriska betygssättningen införs. Utredningen redogör vidare för insatser som skulle kunna hantera problemen med betygsinflation och olikvärdig betygssättning, både insatser som redan finns och insatser som kan införas på sikt. Utredningen lämnar inga förslag men bedömer att tre insatser bör utredas vidare, vilka förvaltningen ställer sig bakom.

Ikraftträdande, övergångsbestämmelser och tidplanen för genomförandet

Förslaget om kompensatorisk betygssättning och införandet av betyget Fx föreslås träda i kraft den 1 juli 2021 och tillämpas från och med den 1 juli 2022. Förslagen om ämnesbetyg och därtill anslutande förslag föreslås införas för utbildning som påbörjas från läsåret 2024/25.

Om förslagen kommer att leda till förändringar så önskar förvaltningen att förändringarna i regelverken med anledning av denna och andra utredningar kommer samlat. Flera utredningar har föreslagit förändringar som berör gymnasieskolan. Huvudmannen, gymnasieskolorna och de som arbetar i skolan kan komma beröras direkt av förslagen från utredningen om ”Planering och dimensionering av komvux och gymnasieskola”, ”En mer likvärdig och effektiv skoltillsyn”, ”Idrottsutbildningar i gymnasie- och gymnasiesärskolan” och ”En annan möjlighet till särskilt stöd – Reglering av kommunala resursskolor”.

Även om förvaltningen välkomnar flera av utredningarnas förslag kan dessa sammantaget innebära stora förändringar och det kan bli splittrat att implementera dem om det inte sker som delar av en genomtänkt helhet. Förändringar i ämnen samt i bedömning och betygssättning kommer även påverka huvudmannens elevadministrativa system. Vidare kommer kompetensutvecklingsinsatser behövas för flera olika personalkategorier. Kompletterande föreskrifter, allmänna råd och implementeringsinsatser behöver tas fram och genomföras i god tid och sedan kan huvudmannen och skolorna börja ta fram rutiner och riktlinjer. Personalen i stadens gymnasieskolor understryker vikten av att skolorna behöver tid för kompetensutveckling och implementering.

Mot bakgrund av ovanstående anser förvaltningen att tidigast från läsåret 2024/25 är förslagen möjliga att genomföra. Förvaltningen bedömer att det är bäst att de kommer samlat. Om det dröjer med beslut om ändringar i både lag, förordning *och* ändrade ämnesplaner behöver förvaltningen längre tids framförhållning. *Minst* ett och ett halvt år, beroende när på året som *samtliga* förändringar är beslutade, behövs för implementering och utbildningsinsatser.

Konsekvenser för barns rättigheter och jämställdhet

Utredningen har utrett konsekvenserna av förslagen för barns rättigheter och för jämställdheten mellan kvinnor och män.

Utredningen bedömer att förslagen sammantaget är i enlighet med barnet bästa och bidrar till att ge barn och unga bättre förutsättningar att fullfölja sin utbildning. Utredningens förslag syftar också till att ge goda förutsättningar för både pojkar och flickor. Förslagen kommer att gynna både flickor och pojkar men i synnerhet pojkarna. Utbildningsförvaltningen har inget ytterligare att tillägga till utredningens barnkonsekvens- och jämställdhetsanalys.

Förslag till beslut

Förvaltningen föreslår att utbildningsnämnden godkänner förvaltningens tjänsteutlåtande och överlämnar det till kommunstyrelsen som svar på remissen. Med anledning av remissens svarstid föreslår förvaltningen att utbildningsnämnden justerar beslutet omedelbart.

Bilaga

Bygga, bedöma, betygsätta – betyg som bättre motsvarar elevernas kunskaper, SOU 2020:43